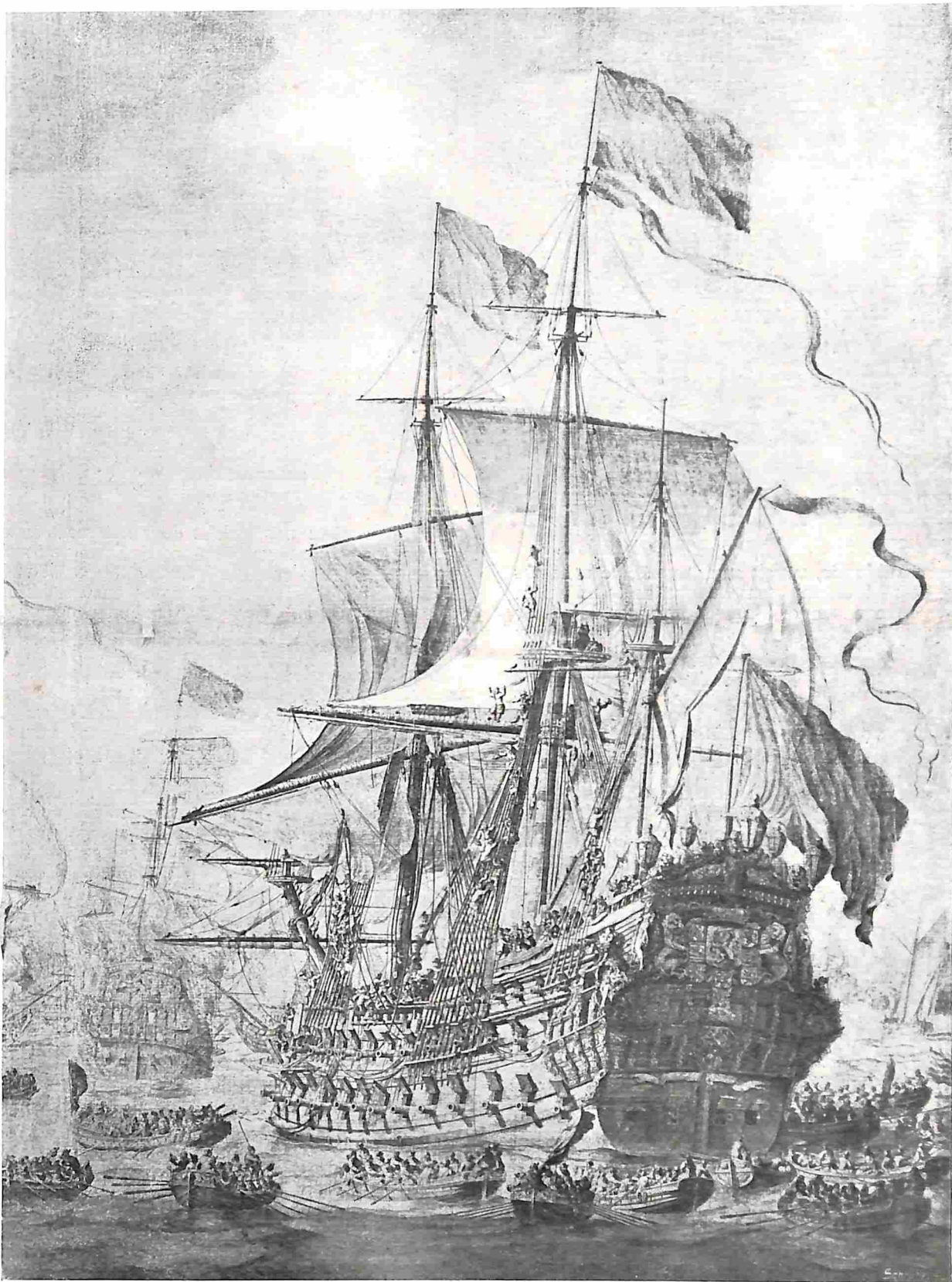

BUITEN

5^E JAARGANG N^O. 17.

ZATERDAG 29 APRIL 1911.

AFBEELDING VAN „DE ZEVEN PROVINCIEËN”, DE RUYTER'S ADMIRAALSCHIP.
FRAGMENT VAN EEN PENSCHILDERING VAN WILLEM VAN DE VELDE DEN OUDE, HIERACHTER
VOLLEDIG AFGEBEELD.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

INHOUD:

RAADSELEN DES LEVENS	BLZ. 194
DUIVENGETUIMEL (GEDICHT), DOOR CH. RUSSEL	„ 195
JUNI (GEDICHT), DOOR J. H. DE VEER	„ 195
CORRESPONDENTIE	„ 195
VAN SUMATRA'S WESTKUST (SLOT), DOOR J. A. F. BLOM, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 196—199
HET GOOI, DOOR F. W. DRIJVER, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 199—202
EEN FRAAIE VOORJAARSPANT, DOOR L. DORSMAN CZN., GEÏLLUSTREERD	BLZ. 202
EEN KRIJGSRAAD OP „DE ZEVEN PROVINCIEËN”, DOOR J. F. L. DE BALBIAN VERSTER GEÏLL.	BLZ. 193 EN 203—204

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74—76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van een advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff - AMSTERDAM -

RAADSELEN DES LEVENS.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN COSMOPOLIET.

HET was een drukkende, zwoele zomeravond; de lucht was vochtig en met bloemengeur doortrokken. In vollen glans was de maan aan den hemel opgekomen en in haar zilveren gloed teekenden de stammen en takken der boomen zich scherp af ten donker tegen de geasphalteerde wegen van den grooten zomertuin, die, naar links en rechts uitlopend, tot fonteinen, café's en aardige, beschutte plekjes voerden. Hier verzamelde zich na de hitte van den dag geheel de schoone en voorname wereld van de Hongaarsche hoofdstad Buda-Pesth, om zich een paar uren ongestoord te vermaken onder het eten van ijs en het scheppen van frissche lucht. In het paviljoen speelde de muziekkapel; honderden ballons schitterden hun veelkleurig licht uit over de menigte, waaronder bijna elke natie op aarde in dit schoone jaargetijde door kleederdracht of andere karakteristiek vertegenwoordigd was.

Door het dichte loover heen straalde het fantastisch licht in mijne oogen, terwijl niet meer dan een tiental schreden verwijderd van de groote ijzeren bank, waarop ik had plaats genomen, de Donau voorbij stroomde. De rivier is hier zeer schoon en had nu een snelheid van vijf tot zes mijlen in het uur. Maar in het voorjaar moeten de golfachtige stroomen, gevolgd door de van den Bloksberg neerstortende sneeuw- en ijskolommen, soms wel de pijlers van de hooge bruggen op de proef stellen, welke vèrdragende lampenrijen zich nu tot op het water in breede lichtende kringen weerspiegelden.

Het was overdag warm geweest, geen koelte had de drukkende hitte verstoord en ook nu nog was het windstil in de geheele omgeving, zelfs in de hoogste takken bewoog bijna geen blaadje en alleen van den vloed kwam nu en dan een frisch koeltje de wandelaars tegenwaaien. Bijna alle bezoekers hadden zich rondom de kapel geschaard; zoo goed als verlaten, geheel verborgen voor aller oog, zat ik daar op mijn plaats, luisterend naar de klanken van een van Strauss' melodieën.

Verzonken in droomerige fantasieën, waartoe deze romantische streken, vooral op zulk een verrukkelijk schoonen avond en in eene stad, welke ligging aan de rivier terecht Europeesche vermaardheid geniet, eene welkome gelegenheid boden, tuurde ik naar den breeden vloed, waarover van tijd tot tijd een klein scheepje gleed, zichtbaar zoolang het zich op de door de maan verlichte baan bevond, om daarna weer voor het oog te verdwijnen. In gedachten bevolkte ik den tegenover liggenden hoogen oever met de wilde horden der met tulbanden gedekte Turken, die in 1526 de stad bestormden en innamen. In de verte teekende zich de verwoeste citadel tegen den hemel af, een schildwacht, die, onbekommerd voor de als 't ware om bescherming smeevende, tot haar opgekropen stad, voor eeuwen in diepen slaap scheen verzonken. En daar achter strekte zich het woeste, maar toch zoo schoone landschap uit, zichtbaar in het zilverachtig maanlicht en den glans der talloze sterren, fonkelend aan het firmament.

Plotseling werd ik uit mijne droomerijen, die mij in het land der sprookjes dreigden te verplaatsen, wakker geschrikt. Vlak langs mij heen, zoo dicht zelfs, dat ik de koelte, die mij van hare opvliegende kleederen tegenwoei, kon bespeuren, ijde de slanke gestalte van een meisje mij voorbij — een oogenblik later had zij zich in den breeden Donau geworpen. Nog vóór ik had kunnen opspringen, dreef een donkere schaduw, door den golfslag kunnen opspringen, ruim twintig meter stroomafwaarts, tegen den muur aangedrukt, ruim twintig meter stroomafwaarts. Dadelijk boog een politie-dienaar, die onder een acacia als uit den bodem scheen op te rijzen, zich over de lage borstwering en pakte het uitgespreide kleed der vrouw, dat over het water dreef, met beide handen vast.

Eenige oogenblikken later kwamen nog twee parkwachters toeschieten en boden de behulpzame hand; de vrouw werd uit het water getrokken en bleef onbeweeglijk op het glinsterende gras liggen. Zij scheen ten hoogste achttien of negentien jaar oud te zijn, meer kind nog dan vrouw. Zij was een zeer schoon meisje en bezat de fijne lijnen, welke zelfs in de laagste volksklassen de Slavische vrouwen van alle anderen onderscheiden. Een kleed van weeke, witte stof, eenvoudig, maar naar de laatste mode vervaardigd, omsloot hare gestalte, om den hals droeg zij een smal rood lint en een ring met een eenigen steen fonkelde aan den wijsvinger der rechterhand; verderen opschik droeg zij niet. De eenvoud harer kleedij liet haren stand in het leven geheel onbepaald, zij kon even goed een kamenier als een hertogin zijn. Schoonheid kent geen klasse-verschil.

Het dikke zwarte haar hing haar in nu van water doortrokken vlechten langs hals en gezicht; de bleekheid van het gelaat kwam door de neergeslagen, lange, donkere wimpers nog sterker uit. Aan den eenen half ontblooten schouder, die waarschijnlijk met den oeverrand in aanraking was gekomen, was een wond zichtbaar. Uit de lippen was alle kleur geweken. Zij waren een weinig geopend, alsof het meisje half verheugd glimlachte — wanneer dat althans vreugde beduidde. Was zij dood? Naar de omstandigheden was het niet waarschijnlijk, hoewel het mechanisme van het hart zoo fijn en zoo gecompliceerd is, dat wel een veel geringer stoot dan die, welke zij had ondervonden, het tot stilstand had kunnen brengen. Haar gelaat was naar beneden gekeerd geweest en het uit het water halen van het lichaam had ook eenigen tijd geduurd; toch waren er tusschen het begaan van de vertwijfelde daad en de redding nauwelijks twee minuten verlopen.

Ondertusschen was, gelokt door het reeds verspreide gerucht van zelfmoord, eene groote menschenmenigte toegesnel, die zich om de ongelukkige had geschaard en Fransch en Hongaarsch door elkaar sprak. Iedere minuut bracht nieuwe kijklustigen naar de plaats des onheils. Eerbiedig trad men echter ter zijde bij de komst van een nieuw aankomende, den arts. Diens voorloopig onderzoek was zeer oppervlakkig. Toen hij daarmee gereed was, richtte hij zich uit zijne knielende houding op en spreidde zonder te spreken, een zakdoek over het tot nu toe onbedekte aangezicht uit. Het dunne weefsel drukte zich in de vochtige trekken vast en vormde zich weldra tot een akelig, schrikaan jagend masker. De dokter stelde korte vragen, maakte enkele aantekeningen en ging daarop weg.

Dit was het sein tot een hernieuwd beweren en gesticuleeren der menigte, die harteloos en koud, schijnbaar in hare uitingen in het algemeen niet denkend aan welken ongeziene achtergrond van ongeluk of ellende deze vertwijfelde daad te wijten was, het geval slechts als eene aangename afleiding, een belangwekkend onderwerp van discours wilde beschouwen. Op eenigen afstand van de noodlottige plek stond, als tot vluchten bereid, een groepje kinderen, in wie angst voor het onbekende met nieuwsgierigheid kampte.

Eene wijle heerschte er diepe stilte in den menschedrom, men wachtte. Eensklaps verschenen vier mannen met een baar, zij legden het meisje, dat er uitzag als een uit een middeleeuwsch graf opgegraven marmeren beeld, daarop en droegen haar weg. Nog had de stoet de groote middellaan niet verlaten, of een heer, die er zeer voornaam uitzag, en door een dienaar in livrei werd gevolgd, kwam juist uit de tegenovergestelde richting, dezelfde, waaruit het meisje snelde, toen ze haar graf tegevoet wilde ijlen. Hij scheen gejaagd, zag naar alle kanten rond en nadat hij bemerkte had, waarheen de baar zich begaf, snelde hij den kleinen stoet achterna.

De menigte verstrooide zich na het ongeval even snel als zij bijeengestroomd was en ik zocht mijn plaats onder de boomen weer op. De stroom vloeide in den maneschijs langs mij, de klanken der melodieën, door het orkest ten gehoor gebracht, en het geluid van vroolijk lachende stemmen, verstoorden de stilte van den avond. De café's werden ledig en fraai gekleede heeren en dames slenterden mij voorbij. Niets was in de omgeving veranderd. Zoo geheel was de indruk der juist afgespeelde tragedie uitgewischt, dat zelfs niet eens een onaangenaam gevoel door het duistere tusschenspel was achtergelaten. Het was als een droom, dien men zich bij het ontwaken slechts flauw herinnert. Leefde alles dan slechts in mijne verbeelding, had ik inderdaad gedroomd, vroeg ik mijzelf af, terwijl ik slaperig naast het niet aangeroerde ijs op mijn bank terneer zat. Maar neen, dat kon immers niet, een zichtbaar bewijs had de daad achtergelaten — het neergedrukte gras op de plaats, waar het lichaam had gerust en de met water bespate borstwering waren gebleven.

Den volgenden morgen doorliep ik alle couranten en zocht met

haastigen blik naar een bericht, een min of meer uitvoerig verhaal van het voorgevallene, met alles wat daaraan verbonden was. Maar ik vond niets. Hoe vreemd het ook moge schijnen, het was eenigszins eene verlichting voor mij, dat ik niet meer vernam, dan ik met eigen oogen gezien had. Misschien was het drama, dat ik met de snelheid van mijne fantasie aan mij had zien voorbij trekken, akeliger dan de werkelijkheid. Maar toch kwelde mij het geheim, waarvan ik slechts een deel had aanschouwd en het vervolgde mij zelfs over zee, toen ik kort daarop naar Londen, mijne woonplaats, terugkeerde.

In de drukke maanden echter, die daarop volgden, wischte het voorval zich geheel uit mijn geheugen uit en waarschijnlijk zou het nooit meer op den voorgrond getreden zijn uit dien chaos van halfvergeten gebeurtenissen, die in elk menschelijk brein rondwaren, indien niet het toeval mij binnen betrekkelijk korten tijd weer naar de schoone Hongaarsche residentie had gevoerd. Toen ik in een der luxueus ingerichte compartimenten van de Orient Express Buda-Pesth naderde, viel mij plotseling het voorval met het jonge meisje in. En toen ik 's avonds onder de menigte rondwandelde, dreef een onzichtbare kracht mij naar dienzelfden tuin, waar zich die gebeurtenis had afgespeeld. Het kleine tafeltje en de groote ijzeren bank stonden weder ledig onder de lindebomen, alsof zij tot mijn terugkomst voor mij open waren gelaten. De militaire kapel speelde de oude walsen en bij denzelfden kellner als eertijds bestelde ik een portie ijs — ten slotte dacht het mij dezelfde portie als voor twee jaar. Ik had een vast gevoel, hoe weet ik zelf niet te zeggen, als zou hetzelfde treurige drama zich nog eens voor mij afspelen en ik zat daar als in afwachting van de slanke, voorbij snellende meisjesgestalte. Maar ik wachtte tevergeefs en door de logica der feiten geheel uit mijne poëtische droomerijen wakker geschud, schudde ik de herinnering van mij af.

Voor mijn oponthoud in Buda-Pesth had ik maar een zeer korten tijd vastgesteld, het bezoek was slechts eene willekeurige onderbreking van een groote reis naar het Oosten, die ik den volgenden namiddag wilde voortzetten. Toen ik mij omstreeks den bepaalden tijd reeds dicht nabij het station bevond, werd ik in een der zeer drukke straten plotseling door een uitwijkende beweging der menigte tot staan gebracht. In vliegende vaart, door twee vurige paarden getrokken, vloog een landauer over het middengedeelte der straat, door den koetsier behendig tusschen de opeenhooping van karren en andere voertuigen geleid. De gouden tressen van koetsier en dienaren trokken eerst mijne opmerkzaamheid, uit nieuwsgierigheid richtte ik daarna mijn blik op de in het rijtuig zittenden, eene dame en een heer — ik kon mijne oogen niet meer van hen afwenden. Zij was het meisje, dat ik uit het water had helpen redden en de heer aan hare zijde en de dienaar op den bok waren dezelfde, die op dien avond, nadat het willooze lichaam der ongelukkige was vervoerd geworden, zoekend den tuin doorliepen en ten slotte ijlings de baar achterna waren gesneld. Ik bemerkte nu hoezeer het voorval mij had aangegrepen; de trekken van al drie deze personen, die ik toen bij het maanlicht zoo duidelijk had aanschouwd, bleken zoo vast in mijn geheugen gegrift, dat ik hen bij den eersten oogopslag had herkend.

Zij was het — bleek, gelijk zij steeds in mijne herinnering had geleefd, maar met een schijn van voornaamheid, die zij in haren toenmaligen toestand niet bezat. Mij was slechts hare Slavische schoonheid opgevallen. Gelijk toen, was zij ook nu eenvoudig gekleed, maar rijker, aan hare vingers fonkelden diamanten, toen zij met koninklijk gebaar den voerman van een achter haar komenden wagen een teeken gaf. In dat gebaar lag iets karakteristieks. Slechts weinige oogenblikken bleven mij om haar gade te slaan. De gestremde stroom van voertuigen en handkarren rolde door; de landauer stormde mij voorbij en liet mij alleen met mijn geheim, dat een veel ingewikkelder drama bleek te bevatten, dan ik mij destijds in mijne verbeelding had geschetst.

Toen had ik mij met de gemeenplaats tevreden gesteld, dat er hier slechts sprake was van een arm, door haren geliefde verlaten meisje. Maar nu? Het voorval was niet meer zoo eenvoudig te ontleden, het bezat blijkbaar andere motieven en handelingen en een ander uitgangspunt. Nieuwe elementen, scherpere contrasten waren op den voorgrond getreden. De beide handelende personen waren oogenschijnlijk van zeer hoogen stand. Op de portieren van het rijtuig had ik een wapen gezien — voor mij een draad om den weg uit dit labyrint te vinden, indien ik het had kunnen volgen. Wie waren het? Vader en dochter, man en vrouw, broeder en zuster, of stonden zij wellicht in een andere verhouding tot elkander? Ik wist het niet en ik zou het ook nimmer met zekerheid weten. Ik had een blik geworpen op eene donkere bladzijde in het boek van beider leven, ik had een klein gedeelte zien oplichten van den sluier, welke over hun geheim hing, de sluier viel neer en het boek werd gesloten en verzegeld voor altijd.

Zoo gaat het den mensch menigmaal in het reële leven; dikwijls komt een klein gedeelte van een treurig geheim voor hem bloot, om verder aan zijne gedachten overgelaten te worden. Wij betreuren het schijnbaar, dat wij geen tastbare waarheid kunnen ontdekken, maar toch ligt er in dezen tijd van licht, nu weinig meer verborgen kan blijven en menige sluier met ruwe hand wordt afgescheurd, eene groote bekoring voor ons in zulk eene onvoltooide tragedie, die onze rijke fantasie aan het werk zet tot het uitspinnen van de meest romantische gedachten. Dat gesloten boek althans, het staat geheel alleen op eene afzonder-

lijke plank in mijn bibliotheek en kan nimmer door iemand worden geopend. Maar welk een betooverende kracht stroomt het voor mij uit! Vele beroemde, schitterende novellen en romans heb ik gelezen, sommigen zelfs verslonden, maar geen van deze allen heeft voor mij de bekoring behouden, welke die onverhaalde geschiedenis uit het land der Magyaren voor mij bezit en blijft bezitten.

DUIVENGETUIMEL.

Blanke duiven
zie ik wuiven
hunne wieken door de lucht.
Langs den klaren
hemel varen,
z' één langgerekte duivenvlucht.

En zij klapp'ren
en zij wapp'ren
bont en wit en zwart en rood;
en bij wijlen
rustig zijlen
de een en de ander, klein en groot.

Dartel kringen
z' hunne zwingen
om een ouden torentrans,
wijl hun schouwen
op dien grauwen
dansen in den zonneglans.

Zie, daar houdt een
en daar vouwt een
heure wapper wieken dicht. —
Alle neigen —
alle stijgen,
klimmen op naar 't schitterlicht.

Beurtwijz' neigen,
beurtwijz' stijgen
zie 'k ze beven door de lucht;
zie 'k ze blinken — —
en verzinken,
heel de dartle duivenvlucht.

CH. RUSSEL.

JUNI.

't Insectenvolk viert hoogtij in mijn tuin,
De snelle korenbout zwierd langs mijn paden
En bijen, kevers, wespen, zelfs de maden,
De rupsen hebben schik. Ze kijken schuin
Met groote oogen m'aan. — Als ik het puin
Achter mijn schuurtje omhaal, zie 'k beladen
Met buit 't klein mierenvolkje; in de naden
Van 't houtwerk zelfs schuilt leven, prachtig bruin.

En in mijn vensterbank vliegen krioelen
Of gonzen op het glas in 't stoffig zwoele,
Wat met den krekeltang in 't zonnig buiten
Harmonisch samenstemt. Een vliegend hert
Meende ik daar straks te zien. De vogels fluiten,
Heb ik het niet gezegd, dat 't zomer werd?

J. H. DE VEER.

CORRESPONDENTIE.

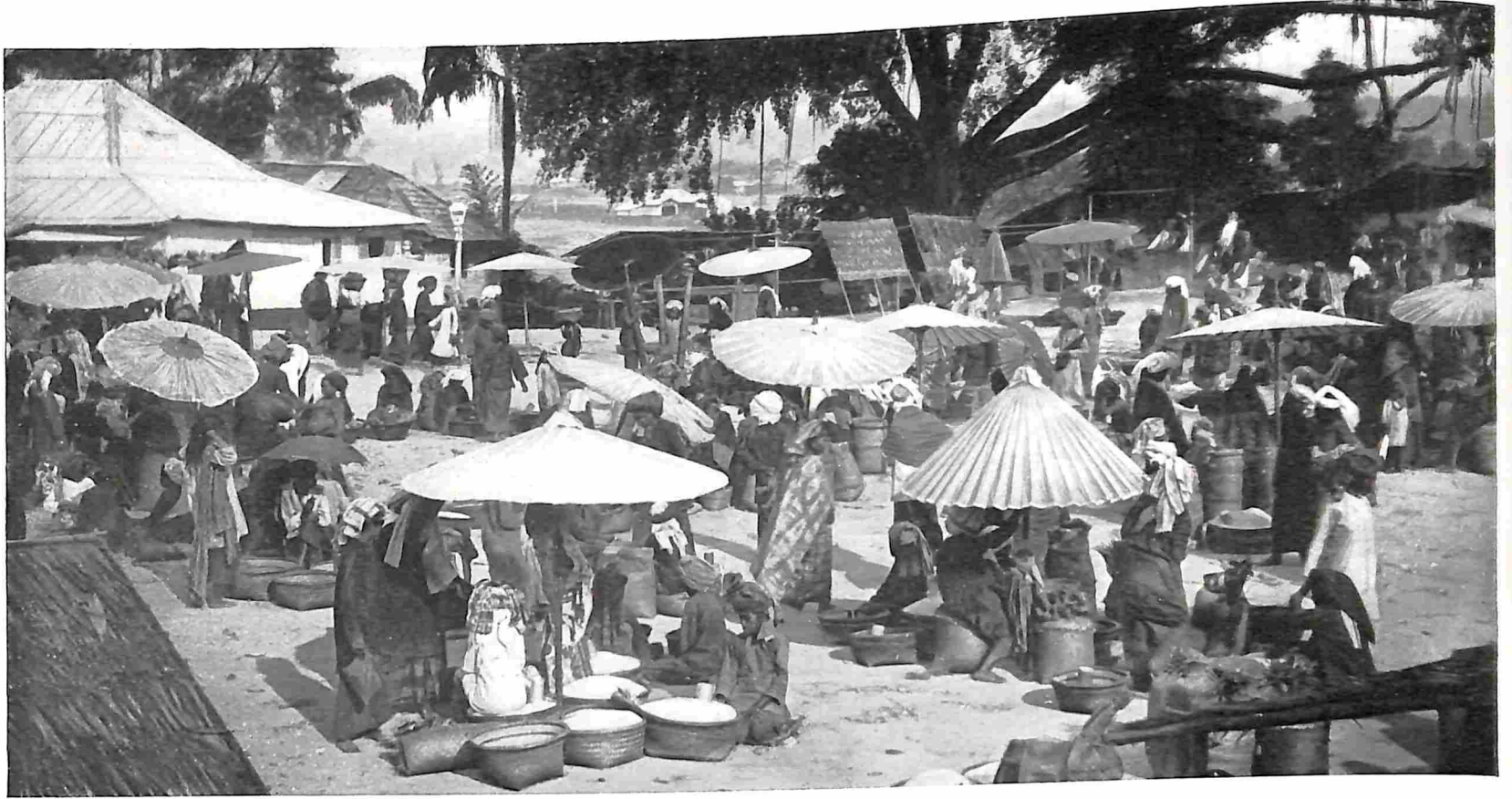
HELIANTHUS ANNUUS UNIFLORUS.

W. H. O. te Utrecht. De éénbloemige Zonnebloem is een verscheidenheid van de gewone soort. Zij vertakt zich in het geheel niet en vormt een buitengewoon krachtige plant, die door slechts één bloem, van zeer groote afmeting, wordt gekroond.

Ik verkeerde in de meening, dat het zaad vrij algemeen verkrijgbaar zou zijn, doch de vorenstaande vraag gaf mij het bewijs, dat dit niet zoo is, tenminste in een drietal catalogi onzer voornaamste zaadhandelaren vond ik haar niet aangeboden. De zaden er van komen echter voor in de zaadcatalogi van de Wed. H. H. Broeckmans en Zoon, te Amsterdam; J. B. Wijs en Zoon, te Amsterdam, en Haage en Schmidt te Erfurt.

Dat deze mooie verscheidenheid zoo weinig wordt aangeboden, zal zijn oorzaak wel vinden in het feit, dat zij zeer inconstant is. Zaait men een aantal zaden uit, dan zullen er slechts een paar het echte karakter der variëteit toonen. De meest betrouwbare zaadhandelaar kan daar niets aan doen. Heeft men er een of een paar planten van en wil men ze zuiver behouden, dan moet men al de teruggeslagen Zonnebloemen in haar nabijheid wegsnijden, zoodat ze alleen blijven staan. Zoodra de bloem uitgebloeit en de vruchtjes rijp zijn, legt men de groote schijf met de pitten binnen en snijdt na een paar dagen de beide buitenste kringen vruchtjes er af. Deze behoudt men om zelf uit te zaaien, zij zullen het grootste aantal éénbloemige planten leveren. De overige zaden kan men dan aan de vogels voeren.

E. Th. W.

VAN SUMATRA'S WESTKUST. DE MARKT TE FORT DE KOCK.

VAN SUMATRA'S WESTKUST.

(Slot).

NAAR het N. O. voert hier de spoorlijn naar het schilderachtige Pajakomboh met zijn beroemde markt, die haast nog beroemder is dan de Zaterdagse van Fort de Kock. Wij willen de markt eens nader bekijken.

Groote parapluies (pajoengs) van geolied papier vormen voor de kooplui een nuttige en aangename bescherming. Op den voorgrond zien wij een vrouwtje met eenige manden met witte rijst gevuld, het oogenblik afwachend, waarop eenige njonja's (Europeesche dames) gevolgd door hare dienstboden zoo goed zullen zijn om haar de waren af te koop. Naast rijst de hoofdschotel, vormen verschillen soorten groenten een veelvuldig voorkomend artikel op de markt, verder vruchten en wat dies meer zij. Het schijnt, dat op zoo'n passer (markt) heilige boomen (want dat zijn de waringins, die op den achtergrond te zien zijn) niet mogen ontbreken, het kan niet ontkend worden dat zij veel bijdragen tot het mooie van de markt. Wat men echter al niet op zoo'n markt kan krijgen! Zie de vrouwen op den achtergrond eens die lange bamboe's dragen. Kijkt er nu eens nauwkeuriger naar, dan bemerkt gij dat er bij wijze van deksel een prop van idjocq (de harige vezels van den arenpalm) op gezet is; laat men het openmaken, dat is het gevuld met zgn. kopi da'oen. In de Bovenlanden bestaat nl. de gewoonte bij de bevolking om geen koffie te maken van de boonen maar van de bladeren, en ik moet zeggen, dat het extract niet onaangenaam smaakt, het is echter toch ver van ons fijn koffie extract. Een ander veel voorkomend artikel is gedroogde visch, een gerecht, dat voor de inlanders onontbeerlijk is als bijgerecht bij de rijst.

U een beeld geven van de ontwikkeling van het spoorwegstelsel zou te ver voeren. Het zal bevreemding wekken, dat ofschoon reeds Raffles bij het begin der 19e eeuw voelde, dat Sumatra een eiland was, waarvan hij veel voor de toekomst verwachtte, het toch nog een eeuw moest duren, voordat men eindelijk eens de aandacht ging schenken aan dit bijzonder rijke eiland. Het penny wise and pound foolish heeft echter daarin weer een groote rol gespeeld. Had men zich al in de verwickelingen in de Padangsche Bovenlanden, dank zij du Puij, een krachtige figuur, tegen den zin van de kortzichtige bewindhebbers op Batavia gewaagd, toen nu een nog meer op den voorgrond tredende figuur als Michiels tegen het midden der vorige eeuw zelfs doordrong tot in Tapanoeli en tot aan de straat van Malakka, werd het den heeren te Batavia te bar en wilden zij niet, dat verdere tochten gemaakt werden. Daarbij kwam dat er steeds in Nederland een partij te vinden is, die hoewel nagenoeg niet op de hoogte van toestanden in de tropen en van den politieken toestand aldaar, er steeds op uit is om werk van vooruitstrevende mannen af te breken en te stuiten (ik behoef slechts op den heer v. Heutsz te wijzen, die aangevallen is om zijn krachtig bewind) en te meer is het te betreuren, als Kamerleden, hoewel zij met alle soort van recht dank zij de inlichtingen van partijdige belanghebbenden op absolute onwetendheid gewezen kunnen worden, toch kalmweg den groot-

sten onzin beweren en het werk van hen, die in Indië voor heete vuren staan, nog moeilijker maken.

Was men dus op een gegeven oogenblik genoodzaakt op hoog bevel verdere overervingen in Sumatra te staken, men moest echter weldra opnieuw optreden van onze zijde, doordat de toestand overal verslechterde door de slappe houding onzerzijds, vooral toen Atjeh al onze aandacht begon te eischen. Nu denke men niet, dat men overal eens schoon schip ging houden, — neen men stelde zich liever met schijntoestanden tevreden — als men maar een vlag ergens langs de kust mocht uitsteken en men mocht een vesting bouwen, dan was de eer gered. Gelukkig voor ons liep T. Oemar in 1896 opnieuw naar den vijand over, want toen werd men genoodzaakt om de resultaten van ons eigenaardig optreden met open oogen te aanschouwen. Sinds trad men meer aanvallend op totdat de G.-G. v. Heutsz tijdens zijn bewind alle zwarte vlekken van Sumatra afvaagde. Als men dus ziet, dat het tot op onze dagen moest duren voor wij geheel Sumatra met recht het onze konden noemen, dan is het ook niet te verwonderen, dat de werken des vredes geheel en al in de verdrukking zijn gekomen. In de Padangsche Bovenlanden heeft nu een gelukkig toeval, het vinden van steenkolen, den stoot tot spoorwegbouw gegeven, in Deli was het tabak, die daartoe aanleiding gaf, in Atjeh de nijpende toestand, maar daarmede hield het op, eerst een achttal jaren geleden rijpte het plan om Sumatra onder handen te nemen, en men wilde thans eens een spoorwegplan voor het geheele eiland ontwerpen, en men kwam, omdat het Barisangebergte de ruggegraat vormt, tot de overtuiging, dat een lijn in de lengte-as moest gebouwd worden en dat de noodige zijlijnen in verschillende gewesten moesten aangebouwd worden.

Is Sumatra's Westkust in vele opzichten merkwaardig, tot voor kort was het om nog een andere zaak. Zooals wij reeds mededeelden, bracht 1833 het plakaat pandjang in de wereld, waarbij o. m. beloofd was, dat geen belastingen zouden geheven worden. Deze op een ongunstig oogenblik uitgedachte clause zou later nog tot veel hoofdbreken aanleiding geven, want toen de koffiecultuur, vooral na den Padrioorlog in bloei toenam en toen het Gouvernement door uitstekende koffieprijzen op de wereldmarkt groote winsten maakte, was het ook niet nodig, dat belastingen geheven werden, maar anders werd dit, toen de koffieprijzen gedrukt werden en er op de huishouding van Sumatra's Westkust toegelegd moest worden, zoodat alle genoot van de uitgaven, welke het Gouvernement in zijn land deed, in den vorm van onderwijs, wegen enz., maar op het hoofd van den Javaan, die niets te maken hebbende met den Minangkabauer, behalve dan het feit alleen, dat zij toevallig door dezelfde Nederlanders bestuurd werden, toch het gelag moest betalen. Deze schreeuwende wantoestand duurde nog voort tot 1907 en 1908, toen het der Regeering eindelijk meemens waren. De bevolking, opgeruid, liep hier en daar te wapen, maar ten slotte zag zij toch haar onrecht in en onderwierp zich

aan de zeer matige belasting. Dat hier hoofdzakelijk weder verzet van Mohammedaansche secten en voornamelijk die van de Satarijah achter zat, bleek al spoedig en dat werd nog duidelijker, toen in 1909 op het graf van den Arabier Sjeck-Boerhan Oeden te Oelakan — die als invoerder van den Islam in dat gedeelte van Sumatra te beschouwen is — zich eenige aanhangers van genoemde secte verzamelden; toen de assistent-resident van Pariaman, vergezeld van een afdeling militairen, daarheen trok, werd hij aangevallen door de bende, die echter spoedig het hazenpad koos, na de noodige gewonden en dooden te hebben achtergelaten. Een andere uiting van godsdienstig leven in de Bovenlanden is het opsmukken van de missigit's, de bedehuizen van den Vrijdagsdienst, zooals een der afbeeldingen ons toont. Allereerst trekt de vorm van de bedehuizen onze aandacht. Het dak bestaat uit drie afdeelingen, die van boven naar beneden over elkander heenvallen en waarvan de bovenste in een punt uitloopt; gemeenlijk is de dakbedekking van idjock, terwijl dan de randen versterkt zijn door zinken randen en reepen. Toch ziet men reeds hier en daar geheele zinken daken gebruiken, die ook voor huizen wel in zwang komen; men gebruikt dan zoogenaamd gelfd plaatijzer.

Aan het godsdienstonderwijs wordt veel aandacht geschonken. Overal heeft men scholen, waar de leerlingen afgericht worden op het zonder fouten reciteeren van den Koran, een arbeid, die uiterst moeilijk is, daar het Arabisch niet voor de poes is; het onderwijs in de uitspraak is echter ideaal, want de leerling gaat geen stap verder, voordat hij goed en duidelijk de woorden, die zijn leermeester hem voordoeft, kan nazeggen, een praktische methode, vooral bij de beoefening van het Arabisch, waar zoovele nuanceeringen van klanken bestaan, die oorspronkelijk buiten het bereik van de Inlanders liggen, vooral de moeilijke f en dl, om niet van andere te spreken.

Aan de andere zijde moet getuigd worden, dat de Minangkabauer niet blind is voor goed openbaar onderwijs; zelfs de vrouwen zien dat in. Is niet onlangs nog een vrouw geweest bij den Gouverneur van Padang om oprichting van een school voor de meisjes in hare plaats te krijgen? Het is dan ook een slag van volk, dat met goede leiding het ver zal kunnen brengen, omdat het weet, wat het wil en aanleg heeft voor logica.

Boven hebben wij reeds met een enkel woord gesproken over het matriarchaat, de instelling waarbij de kinderen blijven in den stam van de moeder. Dat de huwelijksband nu niet direct groot wordt door deze instelling, is te begrijpen, maar het is niet alleen in het huwelijksleven dat deze instelling haar macht doet gevoelen, ook in het maatschappelijk leven speelt zij een groote rol.

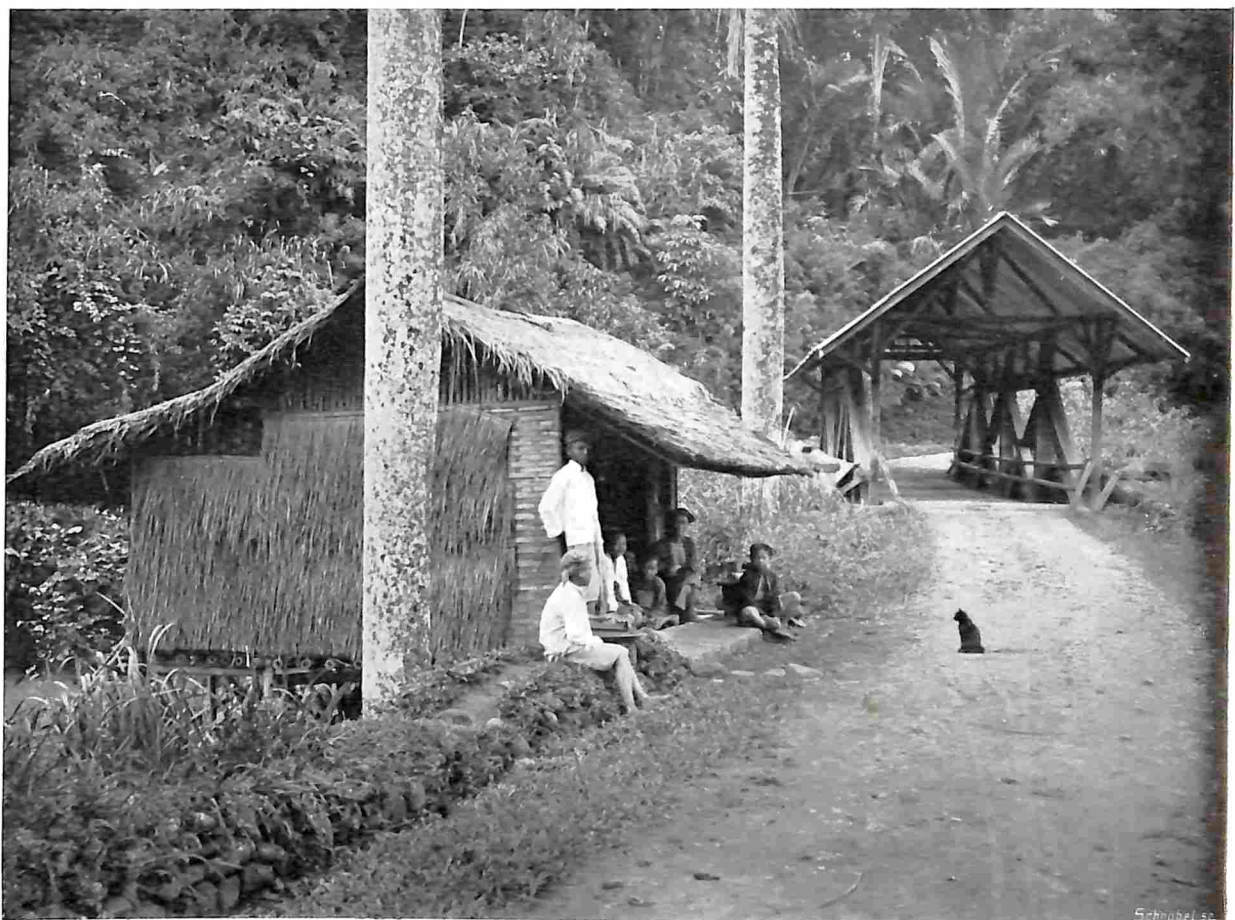
Wij hebben reeds gezien, hoe de positie van de vrouw is bij het huwelijk. Ook als bewaarster van familie-eigendommen treedt de vrouw op; de vrouw zit bij den Minangkabauer op de geldkist, krampachtig houdt zij vast aan al wat familiebezit is, want de vrouw is door het matriarchaat machtig, dientengevolge heeft het bezit een tweeledige betekenis gekregen, en wel ten eerste familiebezit, dat onvervreemdbaar is en hoogstens verpand mag worden, en een ander soort van bezittingen, dat door handarbeid verdiend is bijv., en dat dus als het ware privaatbezit mag genoemd worden. Dat er bij een huwelijk allerlei twistvragen worden opgeworpen, wat nu familiebezit kan worden en wat niet, is te begrijpen, maar toch heeft het bijeenblijven van de bezittingen van de familie een voordeel in zooverre, dat armoede er niet voorkomt, maar aan de andere zijde staat het snellen vooruitgang en welvaart in den weg. Maar

VAN SUMATRA'S WESTKUST. HUIS MET RIJTSCHUREN.

nu het isolatietijdperk voorbij is begint ook de macht van het matriarchaat te slijten en het oogenblik zal komen, dat het als niet meer passend in het kader van dezen tijd verdwijnen zal.

Een ander gevolg van de eeuwenlange isolatie is dat het bestuursstelsel vrijwel gebleven is zooals in den oertijd. In den beginne mocht ik u spreken van den vorst van Minangkabau (of van den keizer, zooals oud-Hollandsche geschriften ons leeren), maar dat vorst hebben wij in patriarchalen zin op te vatten; hij was iemand, die geëerd en gezien was in zijn landen, wien men graag eens in het jaar zag om de bestaande geschillen uit den weg te ruimen, wien men ook wel giften gaf, maar daarmee was het ook uit, want men vond dat hij dan weer gerust weg kon gaan, veel daadwerkelijk gezag had hij niet. Dat was dus de eigenlijke bestuursmachine niet; zulks was de pangoeloe andikā, (= de familiehoofden), die te zamen een raad van ouden vormden voor zoover deze nu weder tot een stam (Soekoe) behoorden. Wij willen ons hier niet verder verdiepen in de beteekenis van stam, want hierover bestaan zoovele verschillpunten; men schijnt oorspronkelijk twee of vier stammen gehad te hebben, die twee aan twee bij elkaar gebracht werden nl. Kota-Pilieng, en Bodi-Tjaniaga. De Soekoe's twee aan twee elkander gevoegd noemt men den laras, niet te verwarren met de laras,

VAN SUMATRA'S WESTKUST. BRUG OVER EENE RIVIER MET WARONG.

EEN PUNT NABIJ PADANG PANDJANG.

een administratieve indeeling door het gouvernement ingesteld. Over beide deelen stonden twee volksleiders, nl. Datoek Katomanggoeang en Datoek van Papatiek nau Sabatang. Deze beide hoofden spelen in de Minangkabausche legendenwereld een groote rol, want men schrijft hun de instelling van het matriarchaat toe. Bij een reis van beide van Pariaman naar Atjeh zou dan hun schip aan den grond geraakt zijn, omdat de eb ingevallen was. De beide Datoek's riepen toen hunne kinderen en kleinkinderen aan om te helpen, maar deze wilden niet helpen het vaartuig te stutten, hunne zusterskinderen werden daarna om hulp gevraagd en juist deze waren geneigd om te helpen, en uit dankbaarheid daarover stelde een van de Minangkabauers, Tjati Bilang Pandai geheeten voor, om in den vervolge hunne erfenis niet meer aan hunne kinderen na te laten maar aan hunne zusterskinderen, omdat deze geholpen hadden; dit werd goedgevonden.

Tot zoover wat de legende betreft, maar keeren wij thans tot de verdeeling in stammen terug. Het schijnt nu, dat het aantal stammen zich is gaan uitbreiden in lengte van jaren, zoodat men thans vele Soekoe's telt. Zoo heeft dus elke Soekoe zijne

familiehoofden, waaronder een de primus inter pares is en deze is Datoek Poetjoek, het Soekoehoofd. Nu kan men nagaan, dat de staatjes als wij het zoo willen noemen, een groot lichaam als bestuursmachine hadden, want de gezamenlijke familiehoofden vormden de vertegenwoordiging; om nu niet met zoovele menschen te gelijk te doen te moeten hebben, benoemde het Gouvernement panghoeloe kapala en larashoofden, die deels als dwarskijkers het Gouvernement ook als bestuurshoofden dienen.

Het huwelijk buiten den stam schijnt van het begin af bij den Minangkabauer bestaan te hebben, zooals wij het nu nog vinden, en men zal het wel laten om zich aan dit verbod te onttrekken, zoo sterk is de invloed nog van dit gebruik; dit gold alleen niet bij het Minangkabausche vorstengeslacht, de leden daarvan moesten onder elkander blijven trouwen, dat was dus weer in lijnrechten strijd met de wetten van den Minangkabauer.

Een ander gevolg van het matriarchaat is de vorming van een huisgezin zooals wij het niet kennen, de oudste broeder van de vrouw uit den oudsten tak is degene, die te zorgen heeft voor al zijn zusterskinderen, enz. deze dragen den algemeenen naam van kamanakan, terwijl de man mama' geheeten wordt. Deze man had een echt patriarchale macht in vroeger tijd, thans aanmerkelijk getemperd door onze vestiging. Hij heeft te doen, wat een ouder bij ons tegenover zijn huisgezin verplicht is, hij zorgt voor kleeding, voeding en opvoeding van de kinderen, hij zorgt, dat de kinderen goed trouwen; daartegenover staat dat de kamanakans eveneens verplichtingen hebben tegenover den mama'. De adat, die geheel in twee- of vierregelige verzen geschreven staat, behandelt dit uitvoerig; men vindt, dat door alles te berijmen de regels van den adat beter te onthouden zijn. Schier alle mogelijke straffen kunnen zoowel den kamanakan als den mama' treffen, maar dit alles te behandelen zou te ver voeren.

Thans willen wij nog wat over de rechtspraak laten volgen. Recht wordt gesproken door een vergadering van hoofden rapat geheeten, waarbij dan een Europeesch rechtersambtenaar of een bestuursambtenaar als voorzitter optreedt; deze vergadering geschiedt dan in een rapatgebouw, zooals op bl. 173 is afgebeeld. Eenige hoofden kan men op de trap van de balai zooals de vergaderzaal genoemd wordt aanschouwen, sommige in zwarte jassen, andere weder met witte jassen met stijf gesteven hoofd- doeken zooals men alleen in de Bovenlanden draagt. De rechtspraak die hier gevolgd wordt is natuurlijk op een geheel anderen voet ingericht dan die bij de bevolking vroeger bestaan heeft, maar toch wel de moeite waard om eens nader bekeken te worden. De oude wetten of oendangs, zooals ze door den Bovenlander genoemd worden, kan men in 4 soorten onderscheiden, en wel de wetten van de Loehak (elk der drie deelen, waaruit de vroegere Minangkabausche landen bestonden noemt men Loehak) deze zijn Tanak Datar, L Kota's en Agam.

Deze wetten, die geheel in maat geschreven zijn, behelzen de persoonlijke vrijheid zoowel in tijd van vrede als van oorlog; alle categorieën van menschen, dieren en zaken op te noemen zou zooveel ruimte in beslag nemen, dat wij deze droge opsomming maar achterwege zullen laten. De wetten van de Nagari (nederzetting) bevatten de gewoonten en gebruiken der menschen aldaar, in de kringen, op de erven enz. Ik wil even eenige regels daarvan vertaald weergeven:

Engelschen snijden de nagels af; zij snijden deze met een pennemes, om in de kern van een boom te snijden, de nagari heeft zijn vier soekoe's, de soekoe heeft zijne familie's, de kampong zijn wijze lieden.

Bij zulke soort van verzen moet men op de eerste regels niet letten; zoo behelzen bij een vierregelig vers de eerste twee regels zaken, die nergens op slaan, maar eerst de laatste twee beteekenen wat.

Wetten, die eigenlijke misdrijven aangeven, zijn de zoogenaamde oendang-oendang, in de nagari; bijv. als men iemand verwondt, betaalt men schadevergoeding; doodt men iemand, dan betaalt men de bloedschuld; neemt men iets weg, dan moet men het teruggeven, en zoo gaat het in versregels voort.

Zeker de meest interessante zijn de z.g.n. twintig wetten, die in tweeën gedeeld kunnen worden nl. de verzameling van acht en die van twaalf wetten. De acht wetten duiden den aard van het misdrijf aan, met deszelfs aanwijzingen, zoo spreekt men van moord als er bloed op den grond te vinden is, van roef en plundering als er geschreeuw en getier is. 1)

De verzameling van de twaalf wetten geeft het bewijsmateriaal weer, dat werkelijk aardig is weergegeven. Om enkele van die aanwijzingen voor het bewijs te noemen: Men achtervolgt een dader van

1) Zooals men ziet heel primitief voorgesteld en weergegeven zijn de misdrijven.

MISSIGIT TE FORT DE KOCK.

het een of andere feit, maar vatten kan men hem niet, doch toevallig heeft iemand tijdens de vervolging zijn gelaat gezien, en dat is reeds voldoende.

Een andere aanwijzing is de volgende: er heeft een misdrijf plaats gehad, maar de dader is ontsnapt, hij is echter gewond geworden toen men hem ontdekte; vindt men nu in den kampong iemand, die gewond is, dan is er dus een aanwijzing en ook heeft men iets dergelijks als de dader een kledingstuk achterlaat na zijn visite en men het stuk kent als toe te behooren aan een zeker persoon. Andere aanduidingen, die echter vaag zijn en die niet voor bewijs gelden zijn de volgende: Er heeft een diefstal plaats in een kampong en terwijl men daarover spreekt en het ruchtbaar wordt ziet men iemand vluchten, dan staat de vluchteling in verdenking, zonder dat men echter kan zeggen, dat hij reeds beklagde geworden is. Een andere merkwaardige aanwijzing is, dat men iemand in een dorp ontmoet op het oogenblik, dat er ergens feest plaats heeft, maar ook dat er ergens gestolen wordt, en deze persoon is niet uitgenoodigd als gast, dan staat deze persoon ook onder verdenking. Zoo zou ik nog meer merkwaardige aanwijzingen kunnen aanhalen, die mogen weergeven hoe het oude recht bij de Minangkabauers was. Zooals te begrijpen is, is nu alles verdwenen, nu moderne begrippen zich meer en meer verspreiden onder de bevolking, doordat de hoofden eens naar Java gaan om een kijkje te nemen of zelfs hunne zonen naar Holland zenden om de ware Westersche beschaving deelachtig te worden; na goed onderwijs genoten te hebben, keeren dezen terug als ambtenaren of dokter, zooals reeds eenige Minangkabauers gedaan hebben.

Het volk, hoewel schijnbaar zeer democratisch aangelegd, is toch van huis uit aristokratisch en al mag men de vrijmoedigheid van den Minangkabauer minder aangenaam vinden, het is toch beter zóó, dan de slaafsche kruiperigheid van den Javaan. Daar in de Padangsche Bovenlanden schuilt een ras, waarvan met beleid veel te maken is; als wij hen goed leiden, zal dit niet alleen hun tot voordeel strekken, maar ook wij zullen hiervan de goede vruchten plukken, en dan zal Midden-Sumatra in de toekomst in waarheid een parel aan de kroon blijken te zijn.

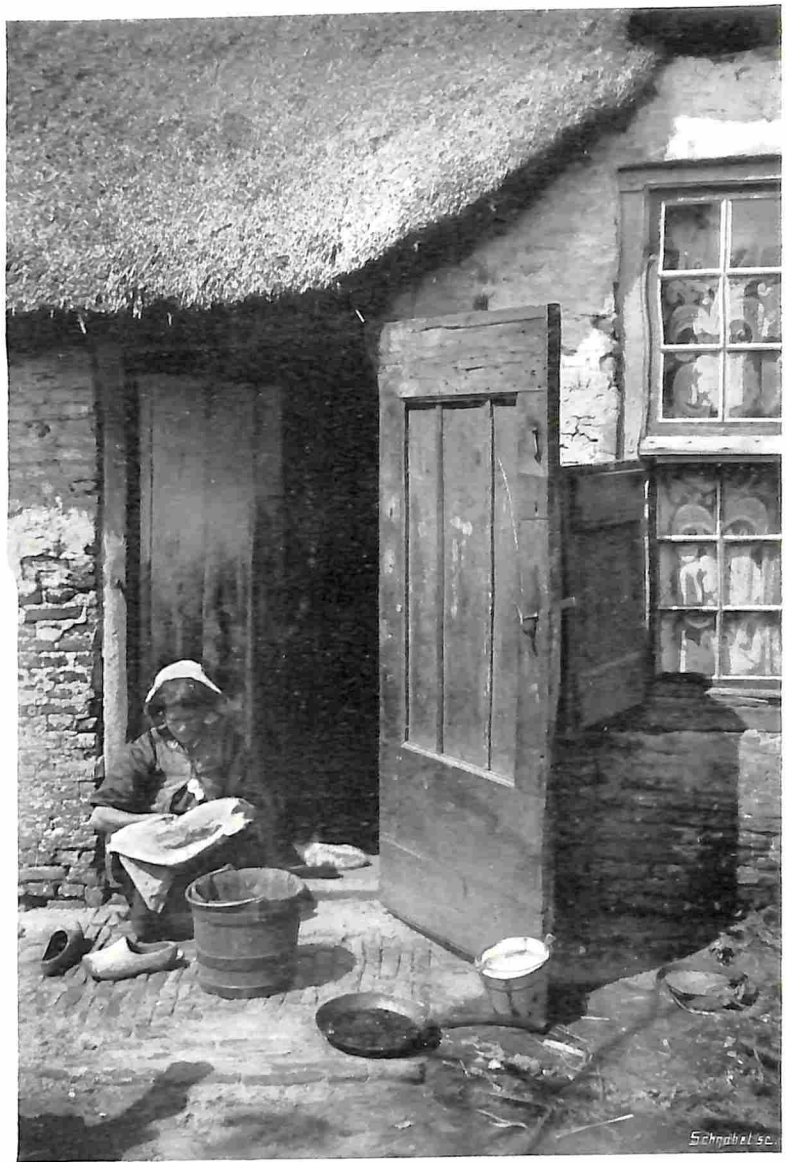
J. A. F. BLOM, te *Luit. O.-I. L.*

HET GOOI.

IS het niet tegen te spreken dat bij de meeste menschen de zucht bestaat om wat mooi is ver af te zoeken, met voorbijzien van wat vaak in de naaste omgeving is te vinden, reden dan te over om hun de bekende woorden toe te roepen: „Sieh, das Gute liegt so nah!” Wij gaan naar het

„IN DE KEUKEN”.

BLARICUMSCHE VROUW.

buitenland om natuurschoon te bewonderen, en getroosten er ons gaarne de noodige offers voor, maar zijn vaak vreemdeling in ons eigen vaderland, waarheen velen van over de grenzen komen, om straks met veel ophef te gewagen van hetgeen hier is te zien en te bewonderen. O, zeker, wij hebben geen hooge bergen, langs welker glooiing tandradsporen naar den top voeren, wij hebben geen blauwe meren, geen snelvlietende stroomen, wier boorden grootsche natuurtafereelen te aanschouwen geven, inderdaad, wij missen veel, waarop het buitenland zich terecht kan beroemen; maar toch, wij behoeven niet achter te staan bij den vreemde. Wij hebben, zoo goed als andere landen onze zee, wij hebben onze blonde duinen, onze dichte bosschen, wij kunnen laten zien onze geurende bloemenakkers, onze golvende korenvelden, onze bloeiende heide en zooveel meer. Ons landschap biedt afwisseling genoeg, gelijk nergens misschien de luchten zooveel afwisseling bieden. Maar alles went en van het ongewone gaat altijd bijzondere bekoring uit. Bovendien, wij geven ons wellicht te weinig moeite om het mooi te zoeken en te waardeeren.

En waar ik zoo menig vreemdeling, om maar eens één streek te noemen, het oord, waar ik thuis ben, het Gooi, heb hooren roemen en bewonderen, en nog wel met veel enthousiasme, waarom zou het voor ons niet mooi, niet aantrekkelijk zijn?

Ik noem daar het *Gooi*. Langen tijd lag het als 't ware afgesloten van de buitenwereld, totdat in 1874 de „Hollander” en in 1881 de „Gooische” het uit zijn isolement kwamen opheffen, het aansluitend aan het groot wereldverkeer. Kon het anders of het duurde maar kort en de „trek” was er heen, en in korten tijd bloeide het op. Ik heb het Gooi, ter gelegenheid van de opening van de tramlijn Bussum—Laren, vergeleken bij de „Schoone Slaapster” uit het bekende sprookje, die slechts wachtte op de aanraking van den Prins, die, na tal van hinderpalen overwonnen te hebben, haar zou doen ontwaken uit haar sluimer.

De stoom heeft het Gooi wakker geroepen, het vliegend rad heeft nieuw leven gebracht op de doodsche heide, en wat, voor een halve eeuw, niemand had kunnen bevroeden, is geschied, in grooten getale zijn zij verzezen, de landhuizen, kleinere en grootere, en menige stad kan jaloersch zijn op de dorpen in het Gooi.

Het mag gezegd, deze streek heeft oude rechten. Er was een tijd, dat het Gooi het eenig bewoonbare oord was van het westen van ons vaderland, dank zij zijn hooge ligging, die zich ver boven Amsterdamsch peil verheft, op sommige plaatsen, zooals bij Larenberg, meer dan dertig meter. De in de omstreken van Hilversum opgedolven steenen hardsteden — van welke er ook een was op de tentoonstelling van Gooische oudheden, te

BOERDERIJ IN LAREN.

Naarden in 1907 gehouden — en de ter plaatse gevonden steenen werktuigen getuigen nog van de aanwezigheid der eerste bewoners dezer landen in lang vervlogen eeuwen.

Het Gooi bestond uit een groote strook heuvelachtigen heidegrond, ingesloten door eeuwenoude bosschen, waarvan het oude, uitgestrekte „Gooier Bosch” het laatste overblijfsel was. Hier was het dat eenmaal, onder hooge eiken, beuken en sparren, het wild welig tierde, de wolf vond hier een schuilplaats, de reiger bouwde er zijn nest. De welbekende „Zwaluwenberg” moet ongeveer het middelpunt van dit woud zijn geweest, dat van lieverlede ingekort werd en eindelijk, in 't begin der zeventiende eeuw had opgehouden te bestaan.

Naar men wil, hebben de laatste boomen dienst gedaan als balken en timmerhout voor het in den jare 1601 voltooide stadhuis van Naarden, tenzij dan een enkele boom aan den bijl van den veller mocht ontkomen, gelijk die zoogenaamde „duizendjarige eik”, bij 's-Graveland, die reeds fier zijn kruin omhoog hief toen onze hoofdstad niet veel meer dan een visschersdorp was, en die eerst voor ettelijke jaren het lot van die hem waren voorgegaan moest deelen.

De hoogten van het Gooi kunnen beschouwd worden als de voortzetting van het Roode Klif en Gaasterland, met welk laatste het dan ook alle overeenkomst vertoont. De oudste grenzen van Gooiland waren door de natuur aangewezen in de beide rivieren, de Vecht aan de West- en de Eem aan de Oostzijde en het

Zuidermeer ten Noorden. Dat een dergelijke grens ten Zuiden ontbrak, heeft maar al te vaak noodlottige gevolgen voor de bewoners dezer streken met zich gesleept, getuige de herhaalde strijd, die hier woedde.

Over den naam „Gooiland” zijn de geleerden het, als over zoo menig ander ding, niet eens, de een denkt bij dien naam aan de Abdis Goedela, een ander aan de Chaucers, die door een Romeisch schrijver genoemd worden, een derde aan de Heeren van Utengooje, enz.

Gooiland deelt, wat het duister van zijn naamsoorsprong betreft, het lot met de oudere benaming „Naardingerlant”, die reeds in de tiende eeuw gebruikt werd, en waarvan de afleiding zelfs gezocht wordt in het oude opperhoofd, Nar of Ner, die in deze streken eenmaal zijn „dinc” of rechtspraak zou gehouden hebben.

De historie van het Gooi zal ik hier niet ter sprake brengen, zij was voor een goed deel een geschiedenis van bloed en tranen. Nardincant, met het oude Naarden als hoofdstad, was herhaalde malen het tooneel van bangen strijd. Zoo eenige landstreek dan is het deze, die in haar schild zou kunnen

voeren het bekende: „Luctor et Emergo”, al is de laatste strijd — zij het een onbloedige — hier nog niet uitgestreden, zoolang de moeilijke kwestie betreffende het gebruik der „gemeene heiden en weiden” en de rechten en verplichtingen der „Erfgooiers”, niet afdoend en voor goed geregeld en alzoo opgelost is.

Wat het bedrijf der bewoners dezer streken betreft, het programma van de Maatschappij van Koophandel te Naarden uit den jare 1572 licht ons reeds voldoende hieromtrent in. Die Maatschappij toch zou zijn een „Compagnie van manufacturen „als lakens, zijden stoffen, fluweelen fabricatie en ook Rogge-, en Boekwijtnegotie, tabakplanting (het bekende „Jan Tabak” herinnert nog aan den tabakplanter, die de herberg van toen op haar oorspronkelijke plaats stichtte) en Spinnerij”.

Of anders herinnere men zich hoe Van Ollefen in 1795 rijmt:

Het spinwiel, weefgetouw, de drukke zeevaardij,

De baggerbeugel, ploeg, de nutte melkerij

En vischvangst doen ons Gooi- en Amstelland beschouwen.

De tapijtfabricatie is zoowel te Hilversum als te Laren nog altijd een der voornaamste takken van industrie; het koedekken weven in huis heeft vrijwel zijn tijd gehad. In 't begin der zestiende eeuw werden alleen te Naarden zestig stukken „Naertsch laicken” vervaardigd. De „Fluweel- en Zijdeweversbus te dezer stede, die nog altijd uitkeering aan zieken doet, is een instituut, dagteekenend uit den tijd toen het gild ook hier bloeide.

Aan die weef- of spoelkunst herinnert ook nog altijd het versje, dat te lezen staat in de Hervormde kerk te Eemnes:

Hoyt de Spoelkunst in eeren
Want alle menschen behoeven

cleeren
Ghelijk bij alle verstandige bekend is
Dat het Geweven in het Geboorte

Noodich
En na doot 't laetste present is.

Het oude weefgetouw, dat in werking te zien was tijdens de Tentoonstelling van Gooische Oudheden te Naarden — zie hierover mijn artikel in dit Tijdschrift van 24 Aug. 1907, waar o. a. eene afbeelding voorkomt van den Larenschen wever Hein Bus, in zijn weefstoel — gaf de primitieve wijze, waarop men eertijds te werk ging, duidelijk te aanschouwen.

Liever dan langer bij deze dingen stil te staan, willen wij een kijkje nemen in het Gooi, zooals het thans is en zich aan ons opdoet, het mooi van zijn natuur en het leven van zijn bewoners.

En dan kan al dadelijk gezegd worden, dat misschien nergens de contrasten grooter zijn dan hier.

STRAATJE IN LAREN.

Naast de dorre heide het bloeiend korenveld, bosch en zee grenzend aaneen; de met riet gedekte stulp naast het weelderig opgetrokken landhuis. Groot is ook het onderling verschil tusschen hen, die hier wonen. Men ziet den primitieven, bekrompen Gooier, die zelden de grenzen van zijn dorp overschreed, tenzij om in de naastbijgelegen marktplaats zijn waar aan den man te brengen en zijn inkoop te doen, en daarnaast den cosmopolitischen forens, die de voorkeur aan buitenleven boven stadslucht geeft, maar zoowel in stad als dorp zich thuis gevoelt. Men ontmoet arbeider en kunstenaar in elkanders gezelschap. Of elders ontwaart men den armen herder, die den rijken Amerikaan schier ongemerkt aan zich laat voorbijgaan, het Blaricumse vrouwtje of den Huizer vischer, in hun eigenaardige kleederdracht ziet men terzijde wijken voor de, wel is waar op geheel andere wijze, maar daarom vaak niet minder eigenaardig gekleede automobilisten. Het Gooi is in meer dan één opzicht het oord der verrassingen, van eentonigheid is hier in geen enkelen zin sprake, aan afwisseling zijn hier natuur en mensendom beiden rijk. Het oudste en schilderachtigste dorp van het Gooi is ongetwijfeld Laren, eens door zijn hooge ligging aangewezen tot offerplaats voor de bewoners dezer streken, in een tijd, in welken hier de goden der Heidenen nog werden vereerd. Laren is in de laatste jaren, den artisten ten spijt, misschien wat te zeer gemoderniseerd en heeft daardoor veel van zijn eigenaardige bekoering verloren.

Langen tijd was „De Vergulde Postwagen” een aangewezen „pied à terre” der kunstschilders, dank zij de voorkomende en gulle wijze, waarop de in kunstenaarskringen welbekende Jan Hamdorff zijn gasten wist te ontvangen. Een oud uithangbord aan het geheel vernieuwde en naar de eischen des tijds ingericht hôtel herinnert nog aan de dagen van Laren's eerste opkomst. Nergens vond de kunstenaar zooveel gegevens als hier. De Gooische typen waren gewilde modellen, de Larensche binnenhuizen leverden prachtige onderwerpen om op het doek te brengen, de rijke natuur met haar bosschen, korenvelden, heiden, het een zoowel als het ander maakte dit „Land van Mauve” tot een Eldorado voor allen, die aan kunst deden.

Laren met zijn Cosweerd of Coeswaard, het eenige meertje in deze omgeving, en zijn lommerrijken Brink, is en blijft nog altijd de attractie van het Gooi. Het wordt gezocht door hen, die aan een rustig, landelijk buitenzijn de voorkeur geven boven allerlei druk gedoe van 't mondaine leven.

Een der eigenaardigheden van Laren is o.a. de jaarlijks op den 24^{en} Juni terugkeerende groote Sint Jan's Processie, waaraan deze legende *) ten grondslag ligt:

„Het was in de woeste, oude tijden. Drie meisjes zaten op een heuvel. En het werd avond en de wind woei in de linden. Twee roovers zwierven door de weiden. In hunne zielen was wreedheid. Zij doodden de meisjes, sneden hare borsten af en daalden daarmee naar het vredig dorp, dat onder oude olmen sliep. Eén lichtje brandde nog; daar wachtte de moeder. Toen de roovers aanklopten, verscheen zij. Vrouw, wij hebben honger, spraken zij, kook dit vleesch. Maar het water wierp het vleesch uit en der vrouw werd alles geopenbaard. Ter gedachtenis stichtte het volk een kapel. Waar, onder hooge iepen van het dorp, nu nog een kleine vijver ligt, groeven zij de grondslagen. Maar driemaal zagen zij deze des morgens op den heuvel overgebracht. Rond hun daar voltooiden arbeid vonden vele geslachten den vrede der eeuwen, en nog in deze tijden gaan mannen, vrouwen en maagden derwaarts ter bedevaart”.

*) Volgens den geheel in hout gesneden, bij den Uitgever S. L. van Looij verschenen tekst.

HOOI-OOGST.

Laren is een typisch dorp, zijn lage, met riet afgedekte huizen geven het een eigenaardig aanzien, maar vooral ook is het de schilderachtige kleederdracht, inzonderheid der vrouwen, die het oog bekoort.

Wel is het opmerkenswaard hoe in een zelfde streek deze kleedij zoo uiteenloopt. Op de bovengenoemde Tentoonstelling van Gooische Oudheden te Naarden kon men „Gooier's kindren” van de verschillende dorpen in de „Gooische Kamer” — die ook in de aangehaalde aflevering van dit Tijdschrift afgebeeld staat — bijeen zien.

Intusschen, niet slechts de kleeren, maar ook de menschen, het ras verschilt. Men onderscheidt b.v. aanstonds den Huizer van den inwoner van Laren. Op een Zondagmorgen ga men eens een kijkje nemen als de Catholieke kerk te Laren aangaat en begeve zich dan over Blaricum naar Huizen, om daar de Protestantsche kerk te zien uitgaan.

En immers, ook het oude visschersdorp — met zijn onnoemelijk aantal straatjes, die, meer nog dan die te Blaricum, aan de bij velen zeker wel bekende kampstraten tusschen de tenten op de heide doen denken — zoowel als het meer gemoderniseerde Blaricum loonen ten zeerste een bezoek. Als in de haven te Huizen de visscherspinken gemeerd liggen, hun mastbosch boven de zee uitstekend, wacht den bezoeker een verrukkelijk panorama. Maar ook Blaricum heeft zijn schilderachtige uitzichten, van gansch andren aard, maar niet minder aantrekkelijk. Ook

TYPE EENER GOOISCHE BOERDERIJ.

hier koos meer dan één kunstschilder zich een woning.

Vooraf verzuime men niet een binnenhuis te gaan zien. Gastvrij zijn de menschen er genoeg, en de werkelijkheid overtreft toch altijd nog de beste reproductie van den kunstenaar.

Ik weet niet of men ergens mooier wandeling maken kan dan in het Gooi, omdat nergens misschien in zoo kort bestek zooveel afwisseling wordt geboden. De herder met zijn schapen op de heide, de plaggensteker zijn wagen ladend, de landman zijn hooi optastend in den, op het erf staanden, berg, de maaier in het korenveld, stoeiend volkje, een tuil bloeiende Erica verzamelend, de weg gestoffeerd hier met een Huizer hondenkar, vlug rollend over het hobbelig pad, daar ter zijde een woonwagen, waarvan de bewoners hun tehuis nergens en toch ook weêr overal hebben, 't maakt alles te zamen een zoo eigenaardig effect, en te meer, waar dat alles met de voortbrengselen der hedendaagsche beschaving als fiets en auto, die hier de streek in grooten getale doorkruisen — ik had bijna geschreven, onveilig maken — zulk een groot contrast vormt. En immers tegenstellingen brengen altijd aantrekkelijkheid met zich.

Wat het karakter van het volk betreft, allereerst valt ons de eenvoud dezer lieden op, een Gooische boer is een boer en geen heer, hij werkt en werkt hard en laat zijn kinderen werken. Een groot verschil met den Noordhollandschen boer, die het werk aan huurlingen overlaat en — zoo was het inzonderheid in den gouden tijd een dertig jaar terug, toen de kaas veertig gulden en meer gold — zelf met mooi gerij naar de stad gaat om zijn waar te markten of een „uitdag” te hebben.

Eenvoudig als hij zelf is zijn binnenhuis, dat wederom een groot contrast vormt met de huizen b.v. in den Beemster en elders, waar menige boerderij met balkon boven de deur en spiegelruiten in de ramen prijkt, terwijl de dochter des huizes voor 't klavier zit en de zoon met paard en kar „aan de reet” is. Trouwens, de toestanden zijn ook zoo geheel verschillend; uitgestrekte „plaatsen” vindt men hier niet, de boer heeft een paar stukken land in eigendom of in pacht, en verder laat hij zijn vee grazen op de Meent, de gemeenschappelijke weide, een voorrecht uitsluitend den Erfgooiers, d.w.z. hun, die van huis uit Gooiers zijn, beschoren. Nog eens, de Gooier is eenvoudig, min of meer onbeschaafd nog, hij laat de beschaving weinig op zich inwerken, zij heeft geen vat op hem; hij ziet en hoort op zijn dorp de stadsmenschen, maar hij benijdt hen niet en tracht hen niet na te doen, heeft ook niet de minste bewondering of eerbied voor hen, ziet niet tegen hen op. Hij is daarentegen zichzelf min of meer bewust, „eigengereid” zegt men, dat beteekent, dat hij „zijn eigen hoofd volgt”: er zit een kop op! Daarom is hij alles behalve gemakkelijk, verre van inschikkelijk, kan soms lastig worden — op de zoogenaamde „schaardagen” is dit maar al te zeer gebleken — en, komt er een borrel in, dan blijven de gevolgen meestal niet uit, getuige de naweeën van de kermispriet of de dolheden op Zondagavond.

De Huizers zijn een stoer volk, de een wil hun een Friesche afkomst geven, anderen meenen dat er nog Spaansch bloed in hun aderen vloeit. Zij zijn minder dan die van Laren en Blaricum aan hunne haardsteden gehecht, de geheele wereld is hunner. Een deel der bevolking trekt ver van huis om afzet voor koopwaar te vinden, in hoofdzaak kaas, een ander deel bemant de visschersvloot, de wijde zee tot woonplaats kiezend.

Wat den godsdienst betreft, Laren en Blaricum is overwegend Catholiek, Huizen uitsluitend Protestantsch, een merkwaardig verschijnsel bij twee zoo aaneengrenzende gemeenten, maar niet onverklaarbaar wanneer men weet dat de Huizer jongen zijn vrouw zoekt uit de deernen van zijn dorp, een omstandigheid, die niet nalaat bedenkelijke gevolgen met zich te slepen, die trouwens bij dergelijke onderlinge vermaatschapping niet uitblijven kunnen.

Wat voorts plaatsen als Hilversum en Bussum betreft — 's-Graveland is van veel jonger dagteekening — 't behoeft nauwelijks gezegd dat zich hier de invloed van den stroom van menschen, die er zich van elders vestigden, meest stedelingen en vooral Amsterdammers, genoeg heeft doen gelden om het Gooische element zoo goed als te doen verdwijnen. Met betrekking tot deze dorpen, die 't in zielental van menige stad winnen, kan het oude woord gelden: „Zie, 't is alles nieuw geworden!”

En eindelijk, wat Naarden aangaat, eens een stad, toen Bussum nog een gehucht was, eens de hoofdstad van 't Gooi, van welke ook Hilversum afhankelijk was, evenals de andere Gooische dorpen, die de wol sponnen en kaarden voor „de stad” — in 1514 klaagden de lieden van Hilversum: „als Naarden er niet was met zijn lakenweverijen dan moesten wij allen ons brood bedelen” — wat Naarden aangaat, er mogen er nog eenigen wonen van den ouden stam, getuige o.a. de familienaam

„De Gooijer”, die aan het bevolkingsregister niet vreemd is, toch, het aantal Erfgooiers is nog maar luttel, al staat Naarden nog altijd aan 't hoofd van 't Bestuur van „Stad en Landen”.

Het garnizoen en de winkelstand vormen hier het grootste deel der bevolking, voor zoover die binnen de wallen woont, terwijl wat daarbuiten, in voor eenige jaren aangelegde villaparken zich neêrzette, uitsluitend van elders afkomstig is, van Amsterdam in de eerste plaats.

Toch ook heeft Naarden zijn eigenaardige bekoering, 't heeft zijn schoone ligging al dadelijk in zijn voordeel. Zijn geschiedenis en bezienswaardigheden lokken er menig vreemdeling heen.

Misschien wordt mij later de gelegenheid gegeven in dit blad uitvoerig stil te staan bij de merkwaardigheden van dit „stadje vol historie”

F. W. DRIJVER.

EEN FRAAIE VOOR- JAARSPLANT.

AL is het weer in April vaak zóó koud en guur, dat zelfs den hartstochtelijksten natuurliefhebber de lust voor het maken van uitstapjes vergaat, toch geeft deze maand gelukkig ook zachte, vriendelijke dagen, en dan is het een heerlijkheid, de fiets te bestijgen en naar buiten te snellen om het ontwaken der natuur gade te slaan. Er is al heel wat opgekomen, ondanks de vele gure dagen. Allerwegen stralen de madeliefjes tusschen het nog korte gras der weiden; aan de zonzij van dijken en slootkanten staat het geel van goudglanzende speenkruidbloempjes; boven het water van vijvers en vaarten wiegelen de donzige, zwavelgele katjes der wilgen en alom prijken de boomen met dikke, sappige, uitlopende knoppen of jonge loten. In dezen tijd nu, van ontwakend natuurleven, bloeit er in onze moerassen en vennen een heester, wel waard wat nader bekeken te worden. Het is de *gagel*. (*Myrica Gale* L.).

Reeds uit de verte kan men de plekken onderscheiden, waar hij groeit, want deze plant geeft kleur en toon aan het landschap. In de koude kille veenplassen toch, ontwaakt de natuur slechts traag; alles is er nog dor en doodsch in April; slechts de prachtige bossen goudgele, glanzende dotterbloemen brengen een weinig kleur in de grauwe eentonigheid der slootkanten. Maar te midden dezer nog doodsche natuur, tusschen het dorre riet en de nog kale boomtakken, wordt het oog verfrist door warm gekleurde roodbruine plekken die weldadig aandoen als een oase in de woestijn. Deze plekken nu worden gevormd door de duizenden bij duizenden katjes van den gagel en wel door de mannelijke katjes. Dit zijn buitengewoon fraaie voorwerpjes, precies gelijkende op een jong dennekegeltje, ongeveer 1½ c.M. lang en prachtig mooi bruin en roodbruin gekleurd. Wie ze mee neemt naar huis en neêrzet in een vaas met water zal ze weldra zien opengaan. Dan ontwikkelen ze een buitengewoon groote hoeveelheid stuifmeel, dat in groote, gele wolken wegstuift, als ge maar even op de katjes blaast. In de natuur

gaat het, zoals vanzelf spreekt, net zoo. Dit stuifmeel wordt opgevangen door de, op andere planten gezeten, vrouwelijke katjes, die slechts 5 à 6 m.M. lang zijn en een roodachtige kleur vertoonen, en zoo komt de bestuiving tot stand.

De gagel reikt bijzonder aromatisch. Wie weten wil, waar deze geur vandaan komt, moet eens even nauwkeurig kijken naar de schubjes, waaruit de katjes zijn samengesteld. Hierop toch ziet men kleine, goudgele, glanzige puntjes, de balsemkiertjes, en deze zijn het, die de aromatische lucht aan de gageltakken mededeelen.

Vinden wij dezen geur een der aantrekkingspunten van deze moerasplant, de dierenwereld schijnt er anders over te denken. Tenminste naar het oordeel der botanisten, werkt de geur afschrikwekkend op planten-etende dieren en is de gagel aldus beschermd tegen het gevaar van opgegeten te worden.

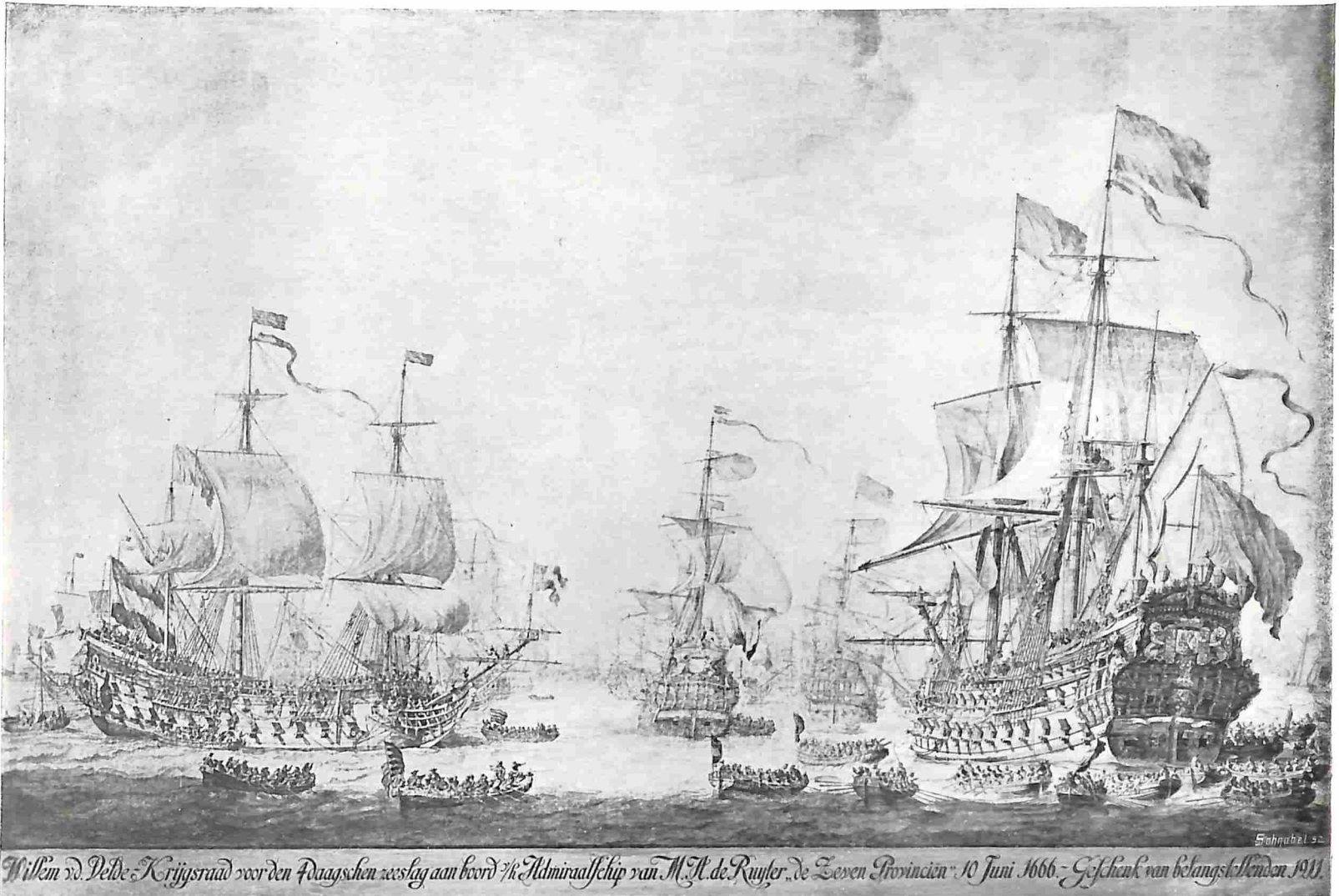
Hoe het echter zij, voor ons menschen blijft *Myrica Gale* een der aantrekkelijkste voorjaarsplanten en het is niet te verwonderen, dat we zijn katjesdragende takken hoe langer hoe meer zien verschijnen in de étalages der bloemenwinkels. Inderdaad is er moeilijk fraaier combinatie denkbaar dan de zilverachtig glanzende, zwavelgele katjes der waterwilgen en de diep roodbruine der gagelplanten. Ze vormen samen een bouquet in Liberty kleuren zoo fijn en harmonisch als men des zomers slechts met moeite van bloemen zal kunnen samenstellen.

Foto L. Dorsman Cz.

KATJES VAN DEN GAGEL.

Rechts nog gesloten, links geheel ontwaakt.

Willem van de Velde Krijgsraad voor den Dwaagschen zeeslag aan boord 't Admiraalschip van M. H. de Ruyter, de Zeven Provinciën, 10 Juni 1666. — Geschenk van belangstellenden 1911.

Van links naar rechts gezien: Het groote schip dwarsscheeps, de „Delft” (62 stukken) van den Schout-bij-nacht Jan van Nes; — in het midden de „Utrecht” (60 stukken), kapitein Goskens; — de nieuwe „Eendraght” (76 stukken) van den Luit.-Adm. Aart van Nes; de „Zeven Provinciën” (80 stukken) van den Luit.-Adm.-Generaal De Ruyter, met de seinen om alle hoofdofficieren en kapiteinen, voor een krijgsraad aan boord te roepen. Aan de verschansing staat De Ruyter zelf en hij beantwoordt den groot van een vlootvoogd, in een sloep op den voorgrond: de Luit.-Adm. Cornelis Tromp. Hem ter eer joelt en wuift het scheepsvolk, in het want en aan dek van het admiraalschip. Afmetingen van het schilderij: breedte 1.75, hoogte 1.15 M.

EEN KRIJGSRAAD OP „DE ZEVEN PROVINCIEËN”.

HET hier afgebeelde kunstwerk is een penschilderij van Willem van de Velde den Oude, van 1666. Het was, enkele maanden geleden uit Engeland komende, overgegaan in handen van de firma Frederik Muller & C°. De heeren C. G. 't Hooft en Jhr. Mr. J. F. Backer, twee Amsterdammers die reeds meermalen blijken gaven van groote belangstelling voor de gedenkteekenen van ons vroegere zeezezen, hebben zich toen beijverd om het stuk voor Nederland te behouden en wel zoo dat het onvervreemdbaar zou zijn. Hunne pogingen om voldoende bijdragen voor den aankoop te verkrijgen, werden met succes bekroond: een aantal particulieren, kunstliefhebbers en kenners van 's lands historie, gaven aan hun roepstem gehoor en, het spreekt vanzelf, zij mochten ook steun vinden bij de beide Koninginnen. Zoo kon het stuk worden aangekocht, waarna het vervolgens, na een zeer noodige en deugdelijke restauratie door J. A. Hesterman & Zonen, nu zal worden aangeboden aan het Rijk, ter plaatsing in het Nederlandsch Museum van Geschiedenis en Kunst, in de maritieme afdeling van 's Rijksmuseum. Bij de modellen van onze vroegere oorlogsschepen en het fragment van den spiegel van de veroverde „Royal Charles”, zal het een blijvende herinnering zijn aan het roemrijk verleden van de Nederlandsche zeemacht.

Onder leiding van Cornelis de Witt, den broeder van den Raadpensionaris, wedijverde de Admiraliteit van de Maze met die van Amsterdam in het bouwen en uitrusten van deugdelijke schepen van oorlog. Evenals de „Eendraght” en andere bodems van het zwaarste charter, werd ook „de Zeven Provinciën” op de Rotterdamsche werven gebouwd en met de grootste zorg toegerust. Het beroemde admiraalschip werd gebouwd, bij aanneming, door twee bijzondere scheepstimmerlieden te Delfshaven. Zij liep van stapel in den zomer van 1665, kort na den ongelukkigen slag bij Lowestoft (off Harwich, — zeggen de Engelschen) op 13 Juni, waarbij de Luit. Admiraal Van Wassenaar Obdam bij het springen van zijn schip omkwam, waarbij drie vlootvoogden het leven lieten en onze vloot een verlies leed van 17 schepen en 4000 man aan dooden en gekwetsten. Twee maanden later keerde De Ruyter, van zijn grooten tocht naar West-Afrika en West-Indië, onverwachts terug en toen hij, als door een wonder aan de loerende Engelschen ontkomen, op 5 Augustus te Delfzijl binnenviel, werd hij gevierd als een redder in den nood. Nu werd de moed verlevendigd en werden alle krachten ingespannen om weer een machtige vloot te vormen.

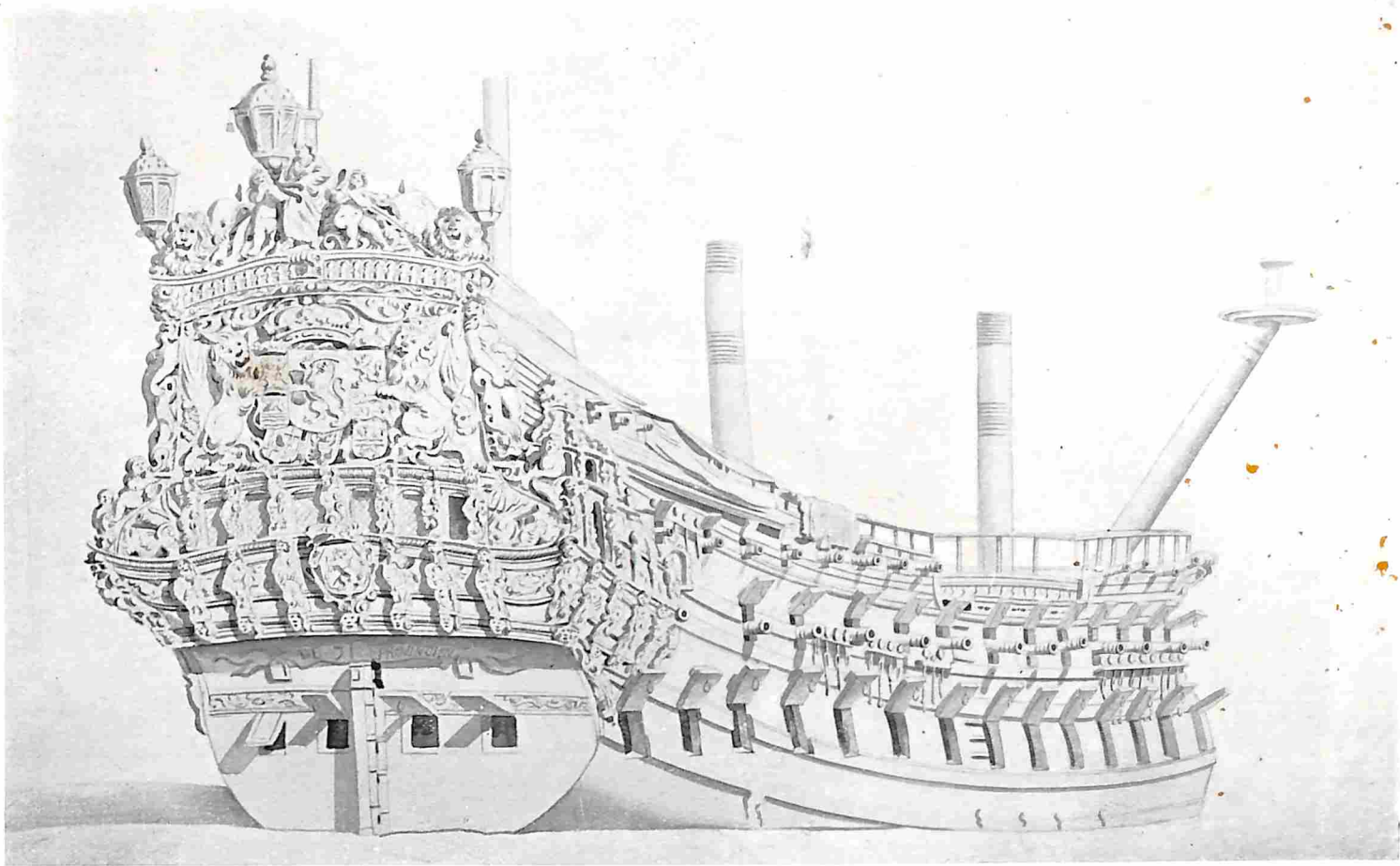
Op 11 October kwam het nieuwe admiraalschip in de vloot. „De Zeven Provinciën” was op dat oogenblik het grootste en machtigste schip van onze zeemacht, treffelijk van maaksel en uitermate wel bezielt. Het was 163 voeten lang, 43 wijd en 15 voeten hol. De Ruyter berekende, in een zijner brieven, dat hij voor zijn admiraalschip 44.000 pond kruit noodig had. Het droeg 80 stukken geschut en voerde 425 manschappen en 50 zeesoldaten. Op den genoemden datum heeft De Ruyter voor de eerste maal, schoon toen nog niet voorgoed, zijn vlag geheschen op „de Zeven Provinciën”, het schip dat zulk een roemrijk aandeel zou nemen aan alle groote zeeslagen in den tweeden en den derden Engelschen oorlog.

Het jaar 1665 verstreek. De Staten zagen zich bedrogen in de hoop op daadwerkelijke hulp van Denemarken en zoo was de zeemacht van het Gemeenebest aan zichzelf overgelaten, en als vroeger genoodzaakt den moeilijken kamp tegen het machtige Brittanje alléén vol te houden. Intusschen werd alles gedaan om de vloot te versterken. De Raadpensionaris noemde haar: „ten minste een derdepart considerabelder in macht als dezelve den voorleeden jaere oyt is geweest.”

In het midden van Mei kreeg de vloot te Texel hoog bezoek. In een grooten stoet van vorstelijke en hooge heeren, kwam de jonge Prins Willem, met den Keurvorst van Brandenburg, Prins Johan Maurits, „de Braziliaan”, en de Gedeputeerden van de Staten Generaal, om vlootshouw te houden en zij voeren aan boord van De Ruyter en van de Luitenant-Admiralen Van Nes op „de Eendraght” en Cornelis Tromp op de „Hollandia”. Er werden scheepsoefeningen vertoond en een spiegelgevecht tusschen twee fregatten. De heele vloot was in vlaggentooi, het scheepsvolk joelde in het want en riep: „Lang leef de Prins van Oranje!” Op den eersten Juni en volgende dagen ging de vloot uit de gaten van Texel in zee. Zij had het doel de Engelsche vloot op te zoeken, die door een Zeeuwschen kaper bij Harwich was gezien. Tegenwind en stilte hadden 's lands vloot met zeilen, getijstoppen en drijven, den roden Juni gebracht bewesten Ostende, omtrent 5 mijlen buiten den wal. Toen werd krijgsraad gehouden en ziedaar het feit op het schilderij in beeld gebracht.

Aan den speurzinn van den heer 't Hooft en aan zijn veelzijdige kennis van het oudere zeezezen, zoowel in technischen als in kunsthistorischen zin, is het te danken dat de voorstelling thans met genoegzame zekerheid kan worden vastgesteld.

Van betekenis is, wat Brandt in zijn „Leven van de Ruyter” vertelt over den maker van de hier afgebeelde penschildering.

COPIE VAN J. RUTTEN NAAR EEN TEEKENING IN O.-I. INKT VAN DEN SPIEGEL VAN „DE ZEVEN PROVINCIËN”, DOOR WILLEM VAN DE VELDE DE JONGE, OMSTREEKS 1672.

evenals van zooveel andere dergelijke gedenkstukken van onze marine-glorie: „Ontrent deeze dagen (d.i. het begin van Juni) was de vermaarde scheepsteekenaar Willem van de Velde in de vloot gekoomen, met voorneemen om de voorvallen van 't aanstaande gevecht naar 't leven af te beelden; ten welken einde zeeker Galjoetschipper hem rondtom zou voeren, of ter plaatse daar hy 't beste gezicht voor zyne teekening zou vinden”. Welnu, op den dag van den kriegsraad maakte Van de Velde een van de vele schetsen — o.a. nog in „Boymans” aanwezig — welke hem later zouden dienen voor zijn groote „penteykeningen”, en daarop noteerde hij: „Pesiaering 1) op Donderdag voormiddag den 10 Juny”.

Het was de dag voor den Vierdaagschen Zeeslag. „Op dien zelve dagh liet de L. Admiraal de Ruiter alle 'd Opperhoofden en Kapiteinen aan zyn boordt seinen: hun met korte woorden, en krygsmans welspreekentheit, vermaanende, biddende en tegelijk ernstelijk bevelende, zich in 't aanstaande gevecht wel te quyten”.

Aan dezen gedenkwaardigen kriegsraad geeft Van de Velde's schildering een levendige herinnering. Rechts op den voorgrond ligt, machtig en fier, „de Zeven Provinciën”, de admiraalsvlag aan de groote steng, de witte „pitsjaar-vlag” van de campagne waaiend (sein XVII bij Nic. Witsen in zijn „Aeloude en heden-daegsche Scheepsbouw en Pestier”) waarmede alle hoofdofficieren en kapiteinen, — de blauwe wimpel van de bezaansroe (sein XXI als voren), waarmede ook de schippers der kondschapsvaartuigen aan boord van den admiraal werden ontboden. Aan de verschansing, te midden van een drom officieren, staat met ongedekten hoofde, De Ruyter zelf; iets ter zijde van hem, eveneens blootshoofds, de gezagvoerder van zijn bodem, Van Nijmegen. Van alle zijden komen reeds sloepen met de vlootvoogden en kapiteinen aangeroeid om de Ruyter's seinen te gehoorzamen. Die sloepen krioelen onder het hooge admiraalschip, welks prachtig gebeeldhouwde spiegel met de wapens der zeven vereenigde gewesten, zich hoog boven hen verheft. Ééne sloep, ongeveer in het midden van het stuk, is het voorwerp van aller aandacht. Daarin ziet men gezeten, bij een man die de driekleur rechtop houdt, een vlootvoogd bij allen geliefd, vermaard om zijn onstuimige dapperheid: Cornelis Tromp! In het want en aan dek van „de Zeven Provinciën” roept en wuift het scheepsvolk hem het welkom toe. Ook hij, de populaire held, Janmaat's afgod, heeft het hoofd ontbloot, als antwoord en dank voor die hulde en een groet tegelijk aan De Ruyter, zijn meerdere, ook in beleid.

Dit tafreel vormt het hoofdmoment van de voorstelling. Naast het admiraalschip, iets meer op den achtergrond, ligt „de Eendragt” van den Luit.-Admiraal Aart van Nes, een prachtig nieuw schip van 76 stukken. Het is de naamgenoot van het admiraalschip van Van Wassenaer Obdam, in het vorige jaar bij Lowestoft „opgeblazen.” De afbeelding van dit vaartuig is ook hierom merkwaardig, wijl deze, de nieuwe „Eendragt”, het schip is geweest waarop De Ruyter in 1676 zou uitvaren op zijn laatste tocht, dien naar de Middellandsche Zee. In het midden ligt de „Utrecht” van den kapitein Hendrik

Goskens, duidelijk herkenbaar aan het Utrechtsche wapen op den spiegel. Een groot deel van de linkerhelft der schildering is dan verder ingenomen door de „Delft”, dwarsscheeps gezien, den bodem van den Schout-bij-Nacht (vlag aan de kruissteng) Jan van Nes. De beide laatste schepen voeren den langen wimpel aan den grooten steng, ten teeken dat zij behooren tot De Ruyter's eigen, het eerste of hoofd-eskader. Het tweede eskader (met den wimpel aan de voorsteng), de zogenaamde middeltocht, stond onder de Luitenant-Admiralen Cornelis Evertsen en Tjerk Hiddes de Vries; het derde eskader (waarvan alle schepen den wimpel aan den kruissteng voerden) stond onder de Luitenant-Admiralen Cornelis Tromp en Jan Cornelisz. Meppel.

Reeds den volgenden dag, Vrijdag 11 Juni, raakte men bij Noord-Voorland met de Engelschen slaags. Tromp natuurlijk het eerst. (Men vroeg zich dikwijls af, „of er dan vijf of zes Trompen op de Hollandsche vloot waren”) Drie Engelsche schepen werden afgesneden en vermeesterd, twee Hollandsche schepen vlogen op, Cornelis Evertsen sneuvelde. Dit was het begin van den ongekend hardnekkigen strijd, die vier dagen aanhield. Eerst op den 14den, Tweeden Pinksterdag van het jaar 1666, des middags ten vier uur, heesch De Ruyter, na een algemeen gevecht, de roode bloedvlag, en de daarop gevolgde aanval bracht eindelijk de overwinning. Aan Nederlandsche zijde waren ongeveer 2000 dooden en gewonden. Van de Engelschen waren 17 schepen vernield, 6 andere vermeesterd, 3000 man werden gevangen gemaakt, waaronder de Admiraal Ayscue. De Engelschen vloten door den mist naar hun veilige havens. Den volgenden dag was er geen enkel Engelsch zeil meer te zien, De Nederlandsche vloot hield de zee en verzeilde grootendeels naar de algemeene verzamelplaats, de Wielingen voor de monding van de Schelde.

Zoo was de afloop van den grooten strijd, die in onze geschiedenis is blijven voortleven als een der geweldigste zeeslagen, en waarbij De Ruyter op „de Zeven Provinciën” de ziel was van 's Lands vloot, „de handt, die de maat sloeg in 't grof muzyk van zoo veel duizenden kartouwen”. Ook de penschildering van Willem van de Velde geeft van dezen strijd een duidelijk en zeer betrouwbaar document, extra belangrijk omdat zij een zoo fraaie en volledige afbeelding vertoont van „De Zeven Provinciën”, gelijk tot dusver nog niet bekend was.

Dit geschenk van belangstellenden aan het Rijk, verlevendigt den wensch, dat het eindelijk moge komen tot de stichting van een Nationaal Historisch Maritiem Museum, waarin al de gedenkstukken van het groot verleden onzer natie ter zee, op passende wijze worden bijeen gebracht. J. F. L. DE BALBIAN-VERSTER.

1) Over dit woord schreef Prof. P. J. Veth: „Pitsjaren is thans bij ons alleen gebruikelijk als zeewoord en beteekent: door middel van een sein aan boord roepen. De vlag die daarvoor dient heet de pitsjaar-vlag. Pitsjaren komt van het Maleische woord *bitjara*, dat overlegging, raadpleging, raad, raadsvergadering, beteekent. Wanneer de admiraal met de kapiteinen een raad, een *bitjara*, wilde houden, seinde hij met de *pitsjaar*, d. i. de *bitjara*-vlag. Door misverstand heeft men later dit pitsjaren in den zin van seinen om aan boord te komen opgevat.